

Undervisningsforløb:

Lokalhistoriske kildepakker – Vesterbro (Boligforhold og levevilkår)

Lærervejledning – erindringer

Om materialet

Disse erindringsuddrag omhandler alle temaet: *Boligforhold og levevilkår*. Erindringerne stammer fra Stadsarkivets samling af pensionisterindringer fra 1995 og er skrevet af Ingeborg Bak, Poul Rasmussen og Jes Brodersen. Deres fortællinger giver et personligt indblik i levetilstandene på Vesterbro i første halvdel af 1900-tallet, og bliver også sammenholdt med andre samtidige kildetyper.

Materialets omfang er meget fleksibelt. Som lærer kan man tilpasse det sin historieundervisning og enten vælge at arbejde med de lokalhistoriske kilder i en kortere periode, eller lade materialet danne rammen om et længere forløb. På samme måde kan læreren frit vælge hvor meget man ønsker at fokusere på de historiske strømninger og deres påvirkning på lokalområdet således, at der perspektiveres mellem den lille og den store historie.

Erindringerne kan tilgås i deres oprindelige form, men da disse kan være meget teksttunge, er de derfor bearbejdet og inddelt i tematiske uddrag til brug for eleverne. På den måde fremstår erindringerne mere overskuelige og tilgængelige. Hvis erindringen oprindeligt er håndskrevet, står dette uddrag sammen med det transskriberede. Læreren kan her vælge, hvorvidt eleverne skal prøve kræfter med den håndskrevne del. Hvis erindringen oprindeligt er maskinskrevet, er det denne udgave der er benyttet. I erindringsuddragene kan man finde henvisning til sidetal på de originale erindringer i transskriberet eller maskinskrevet udgave.

Som lærer kan man vælge, at klassen arbejder med det samme uddrag, eller man kan fordele dem mellem eleverne, så de arbejder med hver deres. På den måde kan eleverne enten undersøge, hvordan det samme uddrag kan besvare flere historiske spørgsmål eller de kan få forskellige perspektiver på det samme tema. Nedenfor er der vejledning til, hvordan man kan tilgå opgaverne.

Fakta

Målgruppe: Grundskolen

Klassetrin: 6., 7., 8., 9., 10.

Kompetenceområde: Kildearbejde

Fag: Historie

Omfang: Varierende

Materialets opbygning - Boligforhold og levevilkår

Materialet er inddelt i fire faser, hvor læreren frit kan vælge hvor meget tid, der skal afsættes til hver:

1. Forforståelse og mindmap
2. Undre- og undersøgelsesspørgsmål
3. Kildearbejde: erindring, officielle dokumenter, fotos o. lign.
4. Besvarelse af undersøgelsesspørgsmål, vurdering af kilders brugbarhed og evt. udarbejdelse af produkt.

Forforståelse og mindmap

Fælles i klassen eller individuelt udarbejder eleverne et mindmap med de ord, de forbinder med temaet *Boligforhold og levevilkår*. Efterfølgende går de sammen med en makker og vælger de ord fra klassens mindmap, som de synes passer bedst til *Boligforhold og levevilkår*. Hvis eleverne har udarbejdet deres mindmap individuelt kan de to og to sammenligne ord og notere eventuelle "nye" ord. Her kan læreren vælge i hvor høj grad, eleverne skal argumentere for deres valg af ord. Øvelsen har til hensigt at igangsætte elevernes refleksion over temaet og dermed spore dem ind på de underemner, der kunne være relevante at arbejde videre med i forbindelse med deres undre- og undersøgelsesspørgsmål.

Undre- og undersøgelsesspørgsmål

På baggrund af deres mindmap skal eleverne i grupper á 2-3 udarbejde 3-5 undrespørgsmål med udgangspunkt i deres ord. Har de fx skrevet "toilet" som et af ordene kunne spørgsmålet lyde: "Hvor gik folk på toilettet i gamle dage?". Elevernes ord kan dermed være med til at stilladsere deres undrespørgsmål. Efterfølgende bliver undrespørgsmålene fremlagt i plenum, hvorefter grupperne i samarbejde med læreren udarbejder deres undersøgelsesspørgsmål. Læreren kan stille uddybende spørgsmål til eleverne, der kan hjælpe deres undersøgelsesspørgsmål på vej, såsom: "Hvorfor undrer I jer over det?" eller "Hvad vil I gerne vide mere om?". Hvis vi bruger eksemplet med ordet "toilet" kunne et undersøgelsesspørgsmål lyde: "Hvad betød toiletforholdene for menneskers levevilkår i begyndelsen af 1900-tallet?".

Undersøgelsesspørgsmålene er en gennemgående rød tråd i materialet. Eleverne skal forsøge at besvare deres spørgsmål vha. erindringen samt de øvrige kildetyper, der inddrages. Øvelsen i at vurdere kildernes brugbarhed i forhold til besvarelsen er derfor helt central. Her er det vigtigt at understrege, at undersøgelsen ikke har fejlet, hvis eleverne ikke kommer frem til et entydigt svar på deres spørgsmål. Det er en historiefaglig pointe i sig selv, at der kan være forskellige svar, eller at der i besvarelsen må være et element af fortolkning, da det er de svar kilderne giver.

I arbejdet med undersøgelsesspørgsmålet er det vigtigt, at læreren løbende samler op på elevernes arbejde efter hver undervisningsgang. Læreren kan spørge ind til, hvor langt de enkelte grupper er nået, og hvis der er nogle grupper, man ikke når, skal de skrive ned, hvad status er på deres arbejde. Det skal være tydeligt for eleverne hvilke svar, de løbende får på deres undersøgelsesspørgsmål, når de arbejder med kilderne. Her kan læreren stille 5 spørgsmål, der både går på kildernes indhold ("Hvilke oplysninger har I fået?", "Er oplysninger troværdige?") og på arbejdsprocessen ("Hvad har I gjort for at...?", "Hvilke udfordringer har I mødt, når I...?").

På den måde kommer eleverne både til at reflektere over kildernes indhold, deres egen undersøgelsesproces samt de to ting i forhold til hinanden.

At udarbejde et historiefagligt undersøgelsesspørgsmål kan være komplekst for eleverne og derfor er det også helt op til læreren, i hvor høj grad eleverne skal støttes i arbejdet, eller om de skal have udleveret et formuleret spørgsmål. Som alternativ kan klassen samarbejde om at udarbejde en pulje af undersøgelsesspørgsmål, som grupperne derefter selv vælger at arbejde videre med. På den måde kan man have en fælles dialog om hvad et godt spørgsmål er og flere grupper kan sagtens arbejde med samme spørgsmål.

Kildearbejde: erindring, officielle dokumenter, fotos o. lign.

Efter eleverne har udarbejdet deres undersøgelsesspørgsmål skal de arbejde med erindringsuddraget. Efter de har læst uddraget, skal de udfylde nogle punkter med faktuelle oplysninger om erindringen. Oplysningerne har det til hensigt at tydeliggøre, at de hændelser, erindringen formidler er beskrevet med en stor tidslig afstand. Det er derfor vigtigt at eleverne er opmærksomme på dette aspekt, når de arbejder med erindringen. Derudover skal eleverne også reflektere over ord, der er ukendte for dem, men som de må kende for at få et større udbytte af erindringen.

De efterfølgende spørgsmål skal støtte elevernes refleksion i forhold til de oplysninger, kilden formidler. Derudover skal eleverne overveje, hvilken betydning det tidslige aspekt kan have for kildens brugbarhed. Som en kontrast til erindringens meget personlige historieformidling skal eleverne også arbejde med mere kommunale faktuelle dokumenter. Det kan være forskelligt fra erindring til erindring, hvilke øvrige kildetyper der arbejdes med. Det afhænger af kildens indhold, hvorvidt det giver mening at arbejde med politiets mandtal og registerblade eller oplysninger fra begravelsesprotokoller. På samme måde er der nogen erindringer, der ligger op til, at eleverne inddrager billedmateriale i deres arbejde, mens andre erindringer ikke er så oplagte. Arbejdet med disse kilder

lægger op til, at eleverne skal krydstjekke erindringens oplysninger med de samtidige kommunale dokumenter. Et andet aspekt, som læreren kan gøre eleverne opmærksomme på er, at disse dokumenter er skabt i den periode, som de skildrer, modsat erindringen, der er skabt med langt større tidslig afstand. I forlængelse heraf kan man også arbejde med elevernes forståelse af kilders forskellige funktion, og den betydning det kan have for kildearbejdet.

Politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

Du kan læse mere om politiets registerblade her: [Politiets registerblade - Københavns Stadsarkiv \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk/politiets-registerblade)

I arbejdet med mandtal, registerblade og begravelsesprotokoller møder eleverne autentisk kildemateriale, som ikke er teksttungt. Igennem elevernes fortolkning af disse kilders få oplysninger, opnår de en stor historiefaglig indsigt. Kildernes informationer er begrænsede, og eleverne må derfor udfylde de tomme pladser og dermed benytte deres forforståelse i undersøgelsen. I arbejdet med de forskellige kildetyper får eleverne trænet deres kompetencer i at undersøge kilder og sammenholde deres oplysninger, for på den måde at udlede et mere nuanceret resultat. Derudover vurderer eleverne de øvrige kildetyper brugbarhed i forhold til at besvare deres undersøgelsesspørgsmål.

Politiets mandtal findes i både original og transskriberet form. Begge udgaver findes i forlængelse af elevopgaverne til de respektive erindringer. De er transskriberet kildetro og derfor optræder oplysninger som navne, fødselsår og dag ikke altid konsekvent. Derudover kan der være forkortelser, tegn eller erhverv der er fremmede for eleverne. De mest almindelige forkortelser er *do*, ---"--- eller ", der betyder "*det samme som ovenfor*". Mht. til ukendte ord og erhverv kan man med fordel bruge hjemmesiden *Ordbog over det danske sprog - historisk ordbog 1700-1950*: <https://ordnet.dk/ods/forside>

Politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

Du kan læse mere om politiets mandtal her: [Politiets Mandtaller - Københavns](#)

Evaluering – besvarelse af undersøgelsesspørgsmål, vurdering og produkt

Som afslutning på forløbet skal eleverne forsøge at besvare deres undersøgelsesspørgsmål. Som nævnt er det vigtigt, at eleverne er klar over, at de måske ikke kan give et entydigt svar på deres spørgsmål, men at deres svar også kan indeholde en grad af fortolkning og troværdige gisninger. Helt centralt i elevernes besvarelse er, at de argumenterer for, hvorfor de pågældende kilder er brugbare, eller ej. Samt at deres besvarelser skal kunne forklares vha. kildematerialet.

Hvorvidt eleverne skal producere et produkt eller præsentere deres resultater af undersøgelsesspørgsmålet som en evaluering er helt op til læreren. Afhængig af klassetrin kan man arbejde projektorienteret og problemorienteret med spørgsmålet og kilderne, der præsenteres for klassen. Man kan også arbejde mere scenariebaseret, hvor eleverne dramatiserer eller præsenterer en hændelse fra erindringen. Ønsker man at inddrage lokalområdet endnu mere kunne denne hændelse også danne grundlag for en præsentation af lokalområdet på den tid, hvor hændelsen udspillede sig. Da den centrale kilde i dette materiale er en erindring, kan man også bede eleverne om at skrive deres egne erindringer med udgangspunkt i samme tema: *Boligforhold og levevilkår*. Afslutningsvis kunne eleverne præsentere eller læse deres erindringer op for hinanden og tale om, hvordan de var anderledes end pensionisterindringen og hvordan det tidslige aspekt påvirker erindringen som kilde. Erindringen kunne evt. ledsages af relevant billedmateriale. De øvrige kilder som mandtal, registerblade, begravelsesprotokoller og fotos kunne også inddrages, hvor eleverne skulle "oversætte" kilderne til moderne sprog, for derefter at skrive deres egne eller få deres forældre til det.

Elevopgaver til erindringer om boligforhold og levevilkår

Ingeborg Bak, Poul Rasmussen og Jes Brodersen skrev deres erindringer, da de var pensionister i 1995. I erindringerne fortæller de om deres barndom og opvækst på Vesterbro i første halvdel af 1900-tallet. I uddragene fokuseres der på temaet:

Boligforhold og levevilkår.

1. Inden I går i gang med at læse erindringen, skal I lave et mindmap. Det kan I enten lave individuelt eller fælles i klassen. I midten af jeres mindmap skriver I *Boligforhold og levevilkår* og rundt om skriver I alle de ord, I forbinder med temaet. Når I har skrevet alle de ord I kunne komme i tanke om, kan I udveksle ord med en kammerat. Får I nye ord, skriver I det i jeres mindmap.
2. Parvis skal I nu vælge nogle af ordene fra jeres mindmap, og ud fra dem skrive 3-5 undrespørgsmål.
3. Ud fra jeres undrespørgsmål, skal I nu udarbejde et undersøgelsesspørgsmål, som I skal forsøge at få besvaret vha. en af erindringerne og de andre kilder.
4. Når I har skrevet jeres spørgsmål, skal I læse et uddrag af en af erindringerne, hvor de beskriver en begivenhed. Bagefter skriver I disse kildeoplysninger:
 - Kilde: Hvilken type kilde er det?
 - Navn/årstal: Hvem har skabt kilden og hvornår? Hvad ved vi om kildens afsender?
 - Hvilken hændelse/begivenhed handler dit uddrag om?
 - Hvornår tror du hændelsen er sket?
 - Er der ord, du ikke kender?

Ingeborg Bak – erindring 662, 1995

1. Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:
 - a. Hvad synes du Ingeborgs erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene på Vesterbro, da hun var barn?
 - b. Hvilket indtryk får du af Ingeborgs opvækst og hvilket indtryk får du af lokalområdet på Vesterbro gennem hendes erindring?
 - c. Find eksempler i erindringen på hvordan du synes boligforholdene har forandret sig fra dengang og til i dag? Find også eksempler på hvordan du synes Vesterbro har forandret sig. Hvorfor tror du der er sket forandringer?
2. Ingeborg skriver, at hun er født i Saxogade i 1908. Hun skriver også, at det var et elendigt sted at vokse op, men kan vi være sikre på, at hun har ret. Undersøg politiets mandtal fra maj 1908 over opgangene i Saxogade 19:
 - a. [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](http://kildeviseren.kbharkiv.dk)
 - b. [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](http://kildeviseren.kbharkiv.dk)
 - c. [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](http://kildeviseren.kbharkiv.dk)
 - d. [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](http://kildeviseren.kbharkiv.dk)
3. Undersøg beboerne i opgangene. Hvad kan listerne fortælle os om dem? Hvor er de født, hvad er deres arbejde, er de gift og har de børn? Hvad er det for en type mennesker? Lav gerne en form for statistik over beboerne.
4. Hvad synes du, oplysningerne fra Saxogade 19 kan fortælle os om det kvarter, Ingeborg voksede op i? Passer de med det indtryk af lokalområdet, som hendes erindring giver? Hvorfor/hvorfor ikke?
5. Find de forskellige steder, som Ingeborg nævner i sin erindring. Gå på kbhbilleder.dk og find fotos af de steder fra den periode, som hun beskriver. Find dem, som I synes bedst kan besvare jeres undersøgelsesspørgsmål.
6. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Ingeborg skriver om? Er hun tæt på eller langt fra i tid i forhold til de hændelser, hun beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
7. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af de fire kilder: erindring, mandtal, registerblad og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvad er politiets mandtaller?

Politiet mandtaller er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallerne blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

Beboere og logerende						Tjenestetyende.						
af begge Køn samt Børn over 10 Aar.												
Eleg.	Opgang A	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Nov. 1907 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om fæstet halvårsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- traadt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).
		Nielsen Elna Krestine	3/2 1884	København	Arbejderske	Saxogade 49.5						
1		Petersen August Johan	1/1 1868	Tushult Sverige	Arbejdsmand	Saxogade 19d.1						
"		Petersen Hauline Timothea	17/4 1868	Frederikcia	Hustru	"						
"		Thorup Hedvig Charlotte Mathine	25/6 1892	København	Datter	"						
"		Thorup Charles Albad Peter	2/2 1894	"	Søn	"						
"		Thorup Agnes Anna Krestine	24/2 1898	"	Datter	"						
2		Frederiksen Sofus Severin	27/1 1875	Histoft	Arbejdsmand	My Carlsbergvej						
2		Frederiksen Agnes Eline	4/4 1878	København	Hustru	"						
2		Jensen Jens Peter	27/3 1857	Torup	Arbejdsmand	Saxogade 73.2						
"		Bergström Anna	17/4 1852	Skumskov Sverige	Hustru	"						
"		Jensen Krestense Johanne Karen	24/10 1859	Marie Magdalen	Ejerske	"						
"		Jensen Bangert Jens	24/2 1832	København	Søn	"						
"		Jensen Johan	24/1 1835	"	"	"						
"		Jensen Jens Kristian	27/5 1859	Torup	Ingersvend	"						
3		Oskar Liegler	17/6 1873	Rauo Sverige	Thomager	7. et Landskingsgade						
"		Liegler Gerda	1/4 1877	Hishult Sverige	Hustru	"						
3		Petersen Anna	6/2 1837	Kirke Verlose	Enke	Saxogade 19d.3						
"		Hansen Laurits Andreas	22/12 1869	Kerteminde	Thomager	"						
4		Holm Jensine Mathia d. Berend	24/10 1837	Nexo	Pigararbejder	Saxogade 19d.4						
4		Barmsussen Hans Krestian	3/10 1881	Saxkøbing	Arbejdsmand	Skipsgade 13 Nykøbing						
"		Barmsussen Jensine Hauline Krestine	3/3 1878	Holding	Hustru	"						
5		Petersen Inger Marie født Peter Datter	3/2 1849	Lindø Sverige	Enke	Saxogade 19d.5						
5		Tollsen Georgine Marie	14/2 1843	Randers	Ejerske Ugift	"						
St.		Nielsen Anna Johanne Krestine	12/4 1877	København	Ejerske	Saxogade 19d.						
"		Johansen Johanne	8/6 1885	Bygde	Fabrikarbejder	"						

Husejerens Underskrift.

H. Barmsussen

Vend om.

Ingeborg Bak - Politiets mandtal, Saxogade 19a, maj 1908 - transskriberet

Beboere og logerende Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
	Nielsen Elna Kristine	3/3 1884	København	Arbejderske
1	Petersen August Johan	1/1 1868	Tushult Sverige	Arbejdsmand
"	Petersen Karoline Thimothea	17/7 1868	Fredericia	Hustru
"	Thorup Hedvig Charlotte Katrine	25/8 1892	København	Datter
"	Thorup Charles Albert Peter	2/2 1894	"	Søn
"	Thorup Agnes Anna Kristine	24/12 1898	"	Datter
2	Frederiksen Sofus Severin	27/1 1875	Vistoft	Arbejdsmand
2	Frederiksen Agnes Elena	4/9 1878	København	Hustru
2	Jensen Jens Peter	27/3 1857	Torup	Arbejdsmand
"	Bergstrøm Anna	17/9 1852	Slumsløv Sverige	Hustru
"	Jensen Kristense Johanne Karen	24/11 1889	Marie Magdalene	Syerske
"	Jensen Bangert Jens	21/2 1882	København	Søn
"	Jensen Johan	21/7 1885	"	"
"	Jensen Jens Kristian	27/5 1859	Torup	Snegersvend [Snedkersvend]
3	Oskar Ziegler	14/6 1873	Raus Sverige	Skomager
"	Ziegler Gerda	1/4 1877	Hishult Sverige	Hustru
3	Petersen Anna	6/2 1837	Kirke Verløse	Enke
"	Hansen Laurits Andreas	22/12 1869	Kerteminde	Skomager
4	Holm Jensine Mathea	29/10 1837	Nexø	Cigararbejder
4	Rasmussen Hans Kristian	3/10 1881	Saxkøbing	Arbejdsmand
"	Rasmussen Jensine Karoline Kirstine	31/3 1878	Kolding	Hustru
5	Petersen Inger Marie født Peters Datter	3/12 1849	Lindery Sverige	Enke
5	Fallesen Georgine Marie	14/12 1848	Randers	Syerske Ugift
St.	Nielsen Anna Johanne Kristine	17/9 1877	København	Syerske
"	Johansen Johanne	8/8 1885	Vejle	Fabriksarbejderske

Beboere og logerende

af begge Køn samt Børn over 10 Aar.

Tjenestetyende.

Eft.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Nærliggende.	Hvor boet d. 1. Nov. 1907 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om sættet halvårsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- traadt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).
1	Larsen Hans Peter	17/6 1840	Bramso	Arbejdsmand	Saxogade 19 B						
1	Andreasen Frans Oskar	14/4 1867	Loerige	"	"						
"	Andreasen Mathilde	3/12 1872	"	Hustru	"						
"	" Hilma Viktoria	2/3 1893	Kibenhavn	Datter	"						
"	" Ellen Ingeborg	13/12 1895	"	"	"						
"	" Karl Oskar Alfred	17/1 1897	"	Søn	"						
1	Larsen Johannes Karl	17/6 1874	Skingsbo	Arbejdsmand	Saxogade 19 B						
"	Larsen Julie Kristine	24/12 1871	Skingsbo	Hustru	"						
3	Larsen Hans Peter	17/6 1882	St. Jørgensbjerg	Snedger	Saxogade 19						
"	Andersen Anna Margoline Hansine	18/12 1880	Hillerød	Hustru	"						
3	Veigland Marie	2/3 1888	Kibenhavn	Fabrikarbejder	Saxogade 19 B						
3	Larsen Kristine	17/9 1888	Skingsbo	"	"						
4	Larsen Anna Kristine	27/10 1878	Vallensbæk	Fabrikarbejder	Saxogade 19 B						
5	Petersen Olivia Eugenia Charlotte	27/4 1841	Malmö	Dameskriver	Saxogade 19 B						
31	Nielsen Anders	17/10 1848	Prætorie	Arbejdsmand	"						

Husejerens Underskrift.

Vend om.

Ingeborg Bak - Politiets mandtal, Saxogade 19b, maj 1908 - transskriberet

Beboere og logerende Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
St	Larsen Hans Peter	17/8 1840	Bramsø	Arbejdsmand
1	Andreasen Frans Oskar	11/4 1867	Sverige	"
"	Andreasen Mathilde	3/12 1872	"	Hustru
"	" Hilma Viktoria	3/3 1893	København	Datter
"	" Ellen Ingeborg	13/11 1895	"	"
"	" Karl Oskar Alfred	17/1 1897	"	Søn
2	Larsen Johannes Karl	17/6 1874	Skingelsø [Skenkelsø]	Arbejdsmand
"	Larsen Julie Kirstine	24/12 1877	Aabenraa	Hustru
3	Andersen Hans Peter	14/10 1882	St. Jørgensbjerg	Snedger [Snedker]
"	Andersen Anna Nigoline Hansine	18/12 1880	Hillerød	Hustru
3	Veyland Marie	20/2 1888	København	Fabriksarbejderske
3	Larsen Kristine	14/9 1883	?	"
4	Sørensen Anna Kristine	25/10 1878	Vallensbæk	Fabriksarbejderske
5	Petersen Olivia Euginia Charlotte	27/4 1849	Malmø	Dameskrædderinde
B 1	Nielsen Anders	16/10 1848	Ørninge	Arbejdsmand

Beboere og logerende						Tjenestetyende.					
af begge Køn samt Børn over 10 Aar.											
Etage.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Nov. 1907 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om førstet halvårsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- trædt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).
Opgang C											
1	Greve Rasmus Sørensen	17/10 1856	Vesterhavninge	Murararbejder	H. C. Andersensgade 8, 3						
"	Madsen Anna Magette	17/4 1844	Torring	Ugift	Saxogade 19B						
2	Jensen Hulda Sofie	1/4 1875	København	Bryggeringspige	Saxogade 44						
2	Prested Konstantia Kristine	17/10 1852	København	Haandarbejder	Saxogade 19C						
3	Madsen Inger Beate	17/12 1848	Sverige	Bryggeringskon	Saxogade 19C						
"	Madsen Augustina Mathilde	24/11 1891	Frederiksberg	Haandarbejder	"						
3	Jensen Karoline	24/6 1866	Sverige	Hustru	Saxogade 19C						
11	Jensen Jens Julius	17/10 1868	København	Sadelmager	"						
5	Kielsen Emilie	1/3 1872	Køge	Maskinist	"						
5	Jensen Peter Jens	24/1 1866	Birkerød	Arbejdsmand	Abelsøngsgade 47						
1	" Sofie Karen	24/5 1868	Roskilde	Hustru	"						
Opgang D											
14	Rasmussen Dorthea	17/4 1847	Odense	Enke	Saxogade 19D						
1	Cristensen Mine	11/5 1866	Fannerup	Syerske	Andersensgade 12						
5	Halse August Julius	25/4 1854	København	Sadelmager	Saxogade 19D						
3	Madsen Anna Elvira	29/8 1877	"	Bryggeriarbejder	Tobaksgade 5						
2	Petersen Hans Klav	14/4 1867	Sverige	Arbejdsmand	Abelsøngsgade						
1	" Hanna	14/12 1871	"	Hustru	"						
Familien i Linn. D. tilhører ingen af blive påført											

Husejerens Underskrift.

Vend om.

Ingeborg Bak - Politiets mandtal, Saxogade 19c-d, maj 1908 - transskriberet

Beboere og logerende Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
1	Greve Rasmus Sørensen	17/10 1856	Vesterhæringe	Murarbejder
"	Madsen Anna Magrethe	15/4 1844	Tørring	Ugift
2	Jensen Hulda Sofie	6/4 1878	København	Rengøringspige
2	Ørsted Konstansia Krestine	10/10 1852	København	Haandarbejde
3	Madsen Inger Beate	17/12 1842	Sverige	Rengøringskone
"	Madsen Augusta Mathilde	26/11 1891	Frederiksberg	Haandarbejde
3	Jensen Kauline	31/8 1866	København	Hustru
"	Jensen Jens Julius	18/12 1868	København	Sadelmager
5	Nielsen Emilie	9/3 1870	Køge	Maskinstrikker
5	Jensen Peter Jens	31/1 1866	Birkerød	Arbejdsmand
"	" Sofie Karen	21/5 1868	Roskilde	Hustru
Opgang D				
St	Rasmussen Dorthea	18/4 1849	Assens	Enke
1	Christensen Mine	11/5 1866	Fannerup	Syerske
5	Halse August Julius	25/9 1854	København	Sadelmager
3	Madsen Anna Eleonora	30/8 1877	"	Bryggeriarbejder
2	Peter Hans Klang	4/9 1867	Sverige	Arbejdsmand
	" Hanna	14/2 1871	"	Hustru
	Familien i stuen D tilhøjre mangler at blive paaført			

Beboere og logerende

af begge Køn samt Børn over 10 Aar.

Tjenestetyende.

Etage.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Nov. 1907 (Gade og Huse- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om fæstet d. 1. Nov. 1907 eller på kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- trædt i Tjenesten.	Hvor sket Tjen- (Gade og Huse- nummer).
1. etage	Rasmussen Marcu Kirstine	1833 27/9	Krissel	Detailhandelske	Saxogade N. 19						
	Rasmussen Olga Karoline Othea	1872 3/10	København	Datter	Saxogade						
2. etage	Jacobsen Milla	1838 6/8	Geotofmagle	Udskidsman	Saxogade 19						
4	Jacobsen Kristiane	1838 9/2	København	Hustru	"						
4	Christensen Marcus Alfred Jørgen	1831 19/12	Bordingborg	Krædter	"						
4	Christensen Johanne Isabella	1834 21/12	Isleby	Hustru	"						
3. etage	Andersen Jens Peter Martin	21/5 1875	Jerslev	Drejer	Saxogade 24-3						
11	Andersen Milla Margrethe Emilie Charlotte	29/10 1872	Slagelse	Hustru	"						
3. etage	Jensen Kristine	15/5 1852	Norre Dalby	Lærerske	Saxogade 19.3						
"	Jensen Johan Laurids	13/2 1886	København	Skibsmed	Svensgade 4.1						
4	Sørensen Julius Felix Silabus	14/1 1880	Hersom	Skredder	Islebygade 25						
4	" Gabriel Kristine Rasmine	4/6 1886	København	Hustru	"						
5	Dalby Karoline Rasmine	29/4 1874	Horsens	Spølerske	Saxogade 19						
5	Andersen Selma Olivia	14/9 1857	Boerrige	Kogepamp	"						

Husejerens Underskrift.

Rasmussen

Vend om.

Ingeborg Bak - Politiets mandtal, Saxogade 19d, maj 1908 - transskriberet

Beboere og logerende Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
Stuen	Rasmussen Maren Kirstine	1835 27/9	Kvissel	Detailhandlerske
--	Rasmussen Olga Kristine Othea	1872 2/10	København	Datter
4	Jacobsen Niels	1838 6/5	Herlofmagle	Arbejdsmand
4	Jacobsen Christine	1838 9/2	Nøble	Hustru
"	Christensen Marius Alfred Jørgen	1881 19/12	Vordingborg	Skrædder
"	Christensen Johanne Dorthea	1884 30/12	Tårbæk	Hustru
3 sal	Andersen Jens Peter Martin	21/2 1878	Jerslev	Drejer
"	Andersen Malta Magrethe Emilie Charlotte	29/10 1872	Slagelse	Hustru
3 sal	Jensen Kristine	15/5 1852	Nørre Dalby	Syerske
"	Jensen Johan Laurits	13/2 1886	København	Skibsmed
4	Sørensen Julius Felix Eilabus	14/1 1889	Hersom	Skrædder
"	" Gertrud Kerstine Rasmine	21/6 1886	København	Hustru
5	Dalby Kauline Rasmine	28/9 1874	Horsens	Spolderske
5	Andersen Selma Olivia	14/9 1857	Sverige	Kogejomfru

Poul Rasmussen – erindring 802, 1995

1. Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:
 - a. Hvad synes du Pouls erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene på Vesterbro, da han var barn?
 - b. Hvilket indtryk får du af Pouls opvækst og hvilket indtryk får du af lokalområdet på Vesterbro gennem hendes erindring?
 - c. Find eksempler i erindringen på hvordan du synes boligforholdene har forandret sig fra dengang og til i dag? Find også eksempler på hvordan du synes Vesterbro har forandret sig. Hvorfor tror du der er sket disse forandringer?
2. Poul skriver, at hans far får arbejde i Kiel. Hvad er det for noget arbejde han får, og hvorfor tror du, han skal arbejde i Kiel i Tyskland?
3. Poul nævner også Saxogaard. Hvad tror du, det var for et sted? Undersøg stedet. Hvad er det i dag?
4. Gå på kbhbilleder.dk og find billeder af kvarteret omkring Saxogade fra den periode, som Poul beskriver. Vælg dem ud, som du synes passer bedst til det indtryk, du har fået af Vesterbro gennem erindringen og som bedst besvarer dit undersøgelsesspørgsmål. (til lærervejledningen: find et sort/hvidt billede og tag et nutidigt billede af den samme gade. Forklare områdets forandring gennem billedet.)
5. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Poul skriver om? Er han tæt på eller langt fra i tid i forhold til de hændelser, han beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
6. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af kilderne: erindring og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Jes Brodersen - erindring 908, 1995

1. Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:
 - a. Hvad synes du Jes erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene på Vesterbro, da han var barn?
 - b. Hvilket indtryk får du af Jes opvækst og hvilket indtryk får du af lokalområdet på Vesterbro gennem hendes erindring?
 - c. Find eksempler i erindringen på hvordan du synes boligforholdene har forandret sig fra dengang og til i dag? Du kan fx tage udgangspunkt i den liste, som Jes selv skriver og notere ud for hvert punkt, om det har ændret sig.
 - d. Find også eksempler på hvordan du synes Vesterbro har forandret sig. Hvorfor tror du der er sket forandringer?

2. Jes hedder Brodersen til efternavn. Han skriver, at han er født i 1915, og at hans familie boede i Eskildsgade 12. Undersøg politiets mandtal fra 1915 fra Eskildsgade 12 og se, om du kan finde Jes forældre. Hvad får vi at vide om dem?:

- [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](http://kildeviseren.kbharkiv.dk)

Hvad er politiets mandtaller?

Politiet mandtaller er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallerne blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

3. Undersøg de andre beboere i opgangen. Hvad kan listerne fortælle os om dem? Hvor er de født, hvad er deres arbejde, er de gift og har de børn? Hvad er det for en type mennesker? Lav gerne en form for statistik over beboerne.
4. Hvad synes du, oplysningerne fra Eskildsgade 12 kan fortælle os om kvarteret, Jes voksede op i? Passer de med det indtryk af lokalområdet, som hans erindring giver? Hvorfor/hvorfor ikke?
5. Gå på kbhbilleder.dk og find billeder af kvarteret omkring Eskildsgade fra den periode, som Jes beskriver. Vælg dem ud, som du synes passer bedst til det indtryk, du har fået af Vesterbro gennem erindringen og som bedst besvarer dit undersøgelsesspørgsmål. (til lærervejledningen: find et sort/hvidt billede og tag et nutidigt billede af den samme gade. Forklare områdets forandring gennem billedet.)
6. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Jes skriver om? Er han tæt på eller langt fra i tid i forhold til de hændelser, han beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
7. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af de tre kilder: erindring, mandtaller og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Beboere og Logerendeaf begge Køn samt **Børn over 10 Aar.****Tjenestetyende.**

Etage.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Nov. 1914 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om fæstet halvaarsvis eller om kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- trædt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (gade og Hus- nummer).
1/2	Lund Charlotte Christine	9/2 1889	Hørby Tøku	Eigarforbinder	Eskildsgade 12						
	Hansen Christian Ferdinand	3/10 1890	Lindbyvolden Amager	Blekkemaler	Eskildsgade 12						
	Nielsen Marie Christine	3/10 1891	Lillebø	Bredtidsat	Eskildsg. 12						
1/2	Flindt August Christian	22/4 1898	Holstenbarn	Maler	Eskildsgade 22						
	Andersen Antoinette	15/10 1892	Holsten		Eskildsgade 22						
	Brodersen Andreas Marius	18/4 1889	Holsten	Lagerarbejder	Eskildsg. 12						
	Brodersen Karen Rodele	26/6 1888	Langebøl	Hustru	"						
1	Christensen Einar Karl Marius	13/4 1886	Alster	Mechaniker	Eskildsg. 12						
	Christensen Johanne Christine	11/3 1887	København	Hustru	"						
	Jensen Jens Christian	1/5 1894	Gimlinge	Skomager	"						
	Jensen Johanne Marie	20/2 1896	Lyngby	Hustru	"						
	Jensen Axel	1/1 1901	Holstenbarn	Søn	"						
	Jensen Harald Johannes	3/3 1904	Holstenbarn	Søn	"						
2	Parrissen Friedrich Oscar	16/4 1866	Nakskov	Fuldmægtig	"						
	Videmann Anna Coroline	9/4 1890	København	Alkoholiserer	"						
	Petersen Hulha Sophie Vilhelmine	3/5 1885	Sønder	Hustru	"						
	Petersen Emma Josefine	15/2 1863	Esby	Smidtearbejder	"						
3	Munkbom Henriette Johanne	26/1 1856	Holstenbarn	Lærker	"						
	Poulsen Karoline Viola	27/7 1895	Rugsted	Rengørings	"						
	Poulsen Gotfred Axel Villy	20/5 1903	Holstenbarn	Søn	"						
	Handberg Anna Frederikke Dorothea	24/4 1899	Holstenbarn	Buffetpige	Baststade 7						
4	Hansen										
	Hall Jørgen Erickson	1/3 1887	Fin	Manufacturist	Eskildsgade 12						
	Hall Elfrida Hjalma	11/1 1890	Fin	Hustru	"						

Husejerens Underskrift.

Elle Skovsø
Borgermester
Kommune

Vend sm.

Jes Brodersen - Politiets mandtal, Eskildsgade 12, maj 1915 - transskriberet

Beboere og logerende Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
Kjl.	Lund Charlotte Christine	9/2 1864	Harby Fakse	Cigarforrening
	Hansen Christian Ferdinand	3/10 1870	Sundbyvester Amar	Blikkenslager
St.	Flindt August Christian	22/4 1878	København	Malter
	Andersen Antoinette	15/5 1892	Holbæk	
	Brodersen Andreas Marius	18/9 1884	Kolling	Lagerarbejder
	Brodersen Karen Bolette	26/6 1888	Slagelse	Hustru
1	Christensen Einar Karl Marius	13/7 1883	Allersløv	Mekanikker
	Christensen Johanne Christine	11/3 1887	Kragerup	Hustru
	Jensen Jens Christian	1/5 1874	Gimlinge	Skomager
	Jensen Johanne Marie	20/2 1876	Spjellerup	Hustru
	Jensen Axel	1/1 1901	København	Søn
	Jensen Harald Johannes	3/3 1904	København	Søn
2	Rasmussen Frederik Olav	16/9 1866	Nakskov	Fuldmægtig
	Viedemann Anna Caroline	7/9 1840	Kjern	Alderdomsforsørger
	Petersen Bertha Sophie Vilhelmine	31/3 1885	Sverige	Kaffe Jomfru
	Petersen Emma Jacobine	12/2 1863	Esløv	Smørrebrødsjomfru
3	Mikkelsen Henriette Johanne	26/1 1856	København	Syerske
	Paulsen Karoline Viola	27/7 1875	Rungsted	Rengøring
	Paulsen Gotfred Axel Villy	20/5 1903	København	Søn
	Handberg Anna Frederikke Dorteia	26/4 1894	København	Buffetjomfru
4	Hatt Jørgen Eriksen	1/3 1887	Tune	Manufakturist
	Hatt Elfrida Hygine	11/1 1890	Nibe	Hustru